

Problémy a perspektivy výuky oboru Zvuková tvorba na AMU
Prof. Ing. Václav Syrový, CSc.

Výuka oboru Zvuková tvorba na AMU má již za sebou téměř 15ti letou úspěšnou existenci v podobě řádného studia na Filmové a televizní fakultě. Počáteční spolupráce na výuce tohoto oboru se Zvukovým studiem Hudební fakulty byla před šesti léty rozšířena o možnost volitelného návazného magisterského studia se zaměřením na nahrávání vážné hudby a realizaci hudby elektroakustické a tak společný bakalářský základ a možnost specializace na zmíněných fakultách spolu s úspěšností absolventů v praxi mohou vytvořit zdání bezproblémového perspektivního oboru se zaběhlou formou i náplní výuky. Zvuková tvorba však představuje dynamický umělecko-technický obor, který musí sledovat vývoj technologií i módních zvukových trendů a současně respektovat psychofyzilogickou podstatu sluchového vjemu i realitu hudebního i nehudebního zvuku. Tato skutečnost by měla ovlivňovat výuku jak po stránce její autonomní oborové koncepce, tak i z hlediska jejich mezioborových návazností.

Prvním koncepčním problémem výuky oboru, který zasahuje od fyziky přes elektroakustiku a elektroniku až do výpočetní a komunikační techniky, od fyziologie sluchového vjemu přes psychologii a sociologii až po estetiku a od hudební nauky přes obecnou organologii a instrumentaci až po bezpečnou orientaci v hudebních stylech a žánrech, je otázka šířky a hloubky poskytovaných informací a tím také na posluchačích požadovaných vědomostí. Každý umělecko-technický obor musí neustále sledovat někdy až překotně se vyvíjející technické prostředky a technologické postupy. Přitom však potřebuje i retrospektivu těchto prostředků a postupů z důvodů pochopení kontinuity umělecké stránky díla. Musí akceptovat nástup nových stylů a žánrů např. zvukového sdělení v multimédiích a současně nemůže ignorovat klasické způsoby sdělování. Problém specializace nebo přesněji stále setrvávající dilema profilu absolventa buď jako renesanční zvukařské osobnosti neznalé komplikovaných návodů k použití především u digitálních přístrojů a celých technologií, nebo jako specialisty na provoz složitého zařízení či dokonce pouze jeho části, který nic netuší o úskalích obecného vztahu mikrofonu a hudebního nástroje, tak tento problém klade hned tři otázky:

Je současná koncepce výuky oboru Zvuková tvorba na AMU optimální nebo jenom vyhovuje již v minulosti zaběhlým mezioborovým vztahům?

Do jaké míry je tento obor resp. jeho výuka schopna akceptovat a naplňovat odborné i společenské potřeby a postavení zvukového profesionála nejenom u nás, ale především v perspektivě jeho zahraničního uplatnění.

Bude povaha tvůrčí práce se zvukem tak jako dosud převážně stále týmová, a nebo bude alespoň v určitých směrech respektovat či dokonce vyžadovat individuální, zcela samostatné rozhodování?

Současná výuka Zvukové tvorby na AMU představuje v podstatě dvě specializace: širší na FAMU a podstatně užší na HAMU, přičemž obecný základ oboru je specifikován v požadavcích k přijímacím zkouškám, do jisté míry je součástí osnov bakalářského studia na FAMU a před nástupem do magisterských větví na obou fakultách je považován jako samozřejmě naplněný. V minulosti nerealizovaná, ale ze současného pohledu velmi perspektivní spolupráce s DAMU na výuce oboru Zvuková tvorba zjevně nabízí existenci další specializace, a to na rozhlasový a divadelní zvuk. Otázkou je pak konkrétní vztah a vyváženost všech specializací, které mohou evidentně představovat společný mezifakultní obor s koordinovanými učebními plány, se společnou akreditací doktorského stupně studia a s optimálními realizačními podmínkami na jednotlivých fakultách.

Zvuková tvorba na HAMU má charakter velmi úzkého zaměření pouze na nahrávání vážné tzv. umělecké hudby, které by nazasvěcený pozorovatel mohl dokonce zaměnit za pouhou obsluhu nahrávacího řetězce. Proto byla už od samého počátku tato výuka rozšířena o problematiku realizace elektroakustické hudby a vůbec obecné práce s elektronickým zvukem. Zvuková tvorba na FAMU je orientována na filmový a televizní zvuk jakožto součást audiovizuálního sdělení se všemi problémy rovnováhy zvukové a obrazové složky. Jenomže obraz resp. časová posloupnost obrazů je v autonomní podobě nemá a už často používaný termín "ozvučený film" dává spojitému zvuku roli ne zcela rovnocennou jinak diskrétnímu sledu obrazových políček.

Schopnost zvuku autonomně zobrazit realitu časoprostoru je sice náplní některých praktických oborových cvičení v bakalářském stupni na FAMU (i v magisterské stupni na HAMU), ale není však chápána jako individuální a na veřejnosti prezentovatelný tvůrčí počin. Pragmatický pohled na možnou specializaci Zvukové tvorby na DAMU představuje nejširší možné zaměření konkrétně v podobě rozhlasové hry, kde zvukový mistr musí zvládnout autonomní zvukovou výpověď prostřednictvím mluveného slova, hudby, zvukových atmosfér, ruchů a efektů, musí umět vyprávět příběh bez pomoci dalšího média. Z tohoto pohledu se rozhlasová podoba Zvukové tvorby jeví jako univerzální obecný základ všech dalších specializací tohoto oboru.

Optimální náplň bakalářského studia by měla být ve zvládnutí právě autonomní práce se zvukem: v nahrávání mluveného slova a hudby, v realizaci atmosfér, ruchů a efektů, ve výrobě a zpracování elektronického zvuku, ale také v osvojení si teorie sdělování, stavby dramatu, taktiky a strategie zvukové dramaturgie, psychologie, estetiky atd. Magisterské studium by se mohlo beze zbytku specializovat na filmový a televizní zvuk, multimediální zvuk, divadelní zvuk, dále na autonomní nahrávání hudby a na realizaci hudby elektroakustické. Doktorské studium by pak umožnilo nejužší specializaci v široké paletě témat ať už povahy ryze vědecké či ryze umělecké a v jejich realizaci i prezentaci.

Ve vztahu k ostatním oborům by měl platit samozřejmý požadavek autonomní profesionality pro vstup do týmové práce, který se projeví už jenom v dodržování logické posloupnosti teoretických předmětů a návaznosti praktických cvičení. Dosavadní systém především mezioborových cvičení na FAMU i HAMU není toto schopen respektovat, a to z pochopitelných časových, prostorových i obecně organizačních důvodů. S tím souvisí i otázka množství a hloubky poskytovaných informací, které představují ne vždy jednoduše pochopitelnou symbiózu umění a techniky. Absence alespoň částečně samostatné středoškolské přípravy, která by nespolehala na amatérské muzicírování průmyslováků a konzervatoristů by profesionálně vysvětlila fyzikální podstatu hudby jako nanejvýš organizovaného zvuku, je pak důvodem opakování a vysvětlování základních pojmů z celé řady technických i uměleckých disciplín na úkor jejich dalšího rozšiřování a prohlubování. Z tohoto pohledu se přirozeně jeví nutnost tříleté magisterské specializace, která v dosavadním dvouletém rozsahu této formy studia musí zase suplovat nedůslednost předchozí výuky nebo přímou absenci bakalářského stupně v případě odlišného bakalářského vzdělání.

Otázka předchozího vzdělání není dosud zodpovězena ani při konkurzu do doktorského studia a také velmi úzce souvisí i s výměnnými mobilitami studentů. Výměna studentů mezi školami vyučujícími obory orientované na tvůrčí práci se zvukem není vůbec podmíněna shodou učebních plánů či osnov předmětů, ale měla by zohledňovat společenské postavení zvukového profesionála z hlediska organizace zvukové výroby. Např. v praxi nahrávání hudby nejde ani o popření dosavadního specificky českého tandemu hudebního a zvukového režiséra či nekritické převzetí německého "tonmeisterovského" modelu, který v ostatních zemích zcela převládá, ale o poskytnutí možnosti širšího hudebního vzdělání zvukovému a naopak technického vzdělání hudebnímu režisérovi právě s ohledem na uvedené mobility.

Koncepce výuky by neměla být v žádném případě v podřízeném vztahu k momentálním pragmatickým potřebám, požadavkům či zaběhlým zvyklostem praxe zvukové výroby, ale v partnerském dialogu s touto praxí by mohla reflektovat a tím také ovlivňovat předpokládaný žádoucí vývoj oboru. V tomto ohledu svoboda akademické půdy spočívá jak v kritickém nepodlehnutí vnějším tlakům, tak též v odmítnutí pohodlí zaběhlého stavu byť dosud úspěšné výuky oboru Zvuková tvorba. Aby i její další vývoj byl úspěšný, bude nutné odpovědět na otázky: Co učit, jak učit a s kým učit, přestože současné postavení vysokého školství v naší společnosti jednoznačně preferuje otázku: Za co učit? Ale i odpověď na tuto otázku souvisí s perspektivami výuky tohoto oboru na AMU.